

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

ПЛЯЦКО СОФІЯ РОМАНІВНА

**ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Спеціальність 8.03050301 - Міжнародна економіка

**Автореферат
магістерської роботи**

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Серебренніков Б.С.

Київ – 2017

Магістерською роботою є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародної економіки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І.Сікорського» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародної економіки
Серебренніков Богдан Сергійович,
Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут ім. І. Сікорського»;

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент
кафедри математичного моделювання
економічних систем
Фаргушний Іван Дмитрович
Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут ім. І. Сікорського»;

Завідувач кафедри міжнародної економіки, доктор економічних наук, професор кафедри міжнародної економіки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»

С. В. Войтко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Стале електропостачання має важливе значення у розвитку економіки та суспільства загалом. Електроенергетика є інфраструктурною складовою економічної системи країни. Від її ефективного функціонування залежатимуть не лише економічні показники України, окремі сектори промисловості, але й життя та здоров'я населення, можливості суспільства тощо. Тому дослідження проблем функціонування ринку електроенергії без сумніву є актуальним для економіки будь-якої країни. На шляху до європейської економічної інтеграції, в умовах реформування галузі енергетики, особливо актуальним питанням для України є трансформація ринку електроенергії.

До початку реформування електроенергетики в Україні і світі склалися певні зовнішні й внутрішні умови її функціонування та розвитку, включаючи відносини власності, організаційну структуру, рівні резервних потужностей та ціни на електроенергію, що і стало основою формування моделей функціонування ринку електроенергії. Вибір відповідної моделі функціонування ринку електроенергії і її адаптація до умов кожної конкретної країни в ході реформування електроенергетичної галузі – дуже складний комплексний процес, який повинен враховувати безліч різних чинників.

Питання енергетики були одним із ключових факторів створення Європейського Союзу. Незважаючи на велику важливість питання енергетики, політика в цій області вважалася справою кожної держави окремо і в ЄС не існувало єдиної енергетичної стратегії. І тільки в останні часи такий стан речей почав змінюватись. Енергетична політика ЄС має визначальний характер на всю економіку країн-членів, адже за допомогою створюються всі необхідні умови для промислового виробництва. В силу збільшення інтеграційних процесів у рамках ЄС можна помітити активізацію зусиль з розробки і втілення єдиної енергетичної політики як у державах-членах Євросоюзу, так і в міжнародних організаціях та окремих країнах.

Саме тому трансформація ринку електроенергії України є пріоритетним кроком на шляху до інтеграції в європейській економічній простір. В Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом визначено, що Україна має виконати низку зобов'язань, які спрямовані на розвиток сфери енергетики та її інтеграцію до електроенергетичної системи ЄС.

Аналіз наукових робіт показав, що проблематиці трансформації ринку електричної енергії України присвятили свої наукові праці відомі українські та зарубіжні вчені: С.Г. Ажнакін, І.В. Алексєєв, Т.І. Биркович, Я. Бжоско, М.І. Воропай, Г.Б. Гасанов, А.Є. Жмуркевич, Н. В. Караєва, Є.В. Крикавський, О.Є. Кузьмін, Я.П. Ковалко, Т.А. Коцко, І.В. Недін, В.Р. Окороков, Й.М. Петрович, Б.С. Серебренніков, С. С. Свірідова, Ю.І. Стадницький, В.О. Точилін, І.А. Франчук, Є.В. Хлобистов, Н.І. Чухрай, І.К. Чукаєва, О.Й. Чабан, А.К. Шидловський, А.П. Шот, І.Р. Юхновський та ін.

Метою дослідження є розробка теоретичних та науково - методичних засад ефективною трансформації ринку електроенергії України, обґрунтування рекомендацій щодо напрямів вдосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання ринку електроенергії в контексті європейської економічної інтеграції.

Завдання, поставлені автором для вирішення:

- розкриття теоретичних засад та моделей функціонування ринків електроенергії;
- визначення факторів трансформації ринків електроенергії та можливих ризиків;
- дослідження процесів функціонування ринків електроенергії ЄС;
- аналіз енергетичної політики ЄС;
- оцінка результативності трансформації ринку електроенергії України;
- визначення шляхів розвитку та підвищення ефективності трансформації ринку електроенергії України.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування ринків електроенергії України та ЄС.

Предметом дослідження є теоретичні та науково - методичні засади трансформації ринку електроенергії України та його регулювання в умовах європейської інтеграції.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано такі загальнонаукові методи: групування (оцінка ризиків на ринку електроенергії), аналіз(розгляд функціонування ринків

електроенергії ЄС), синтез, класифікація (розгляд основних моделей функціонування ринків), логічне узагальнення, порівняльний аналіз (ринки електроенергії країн ЄС та України); спеціальні методи: витратної ефективності, логічного узагальнення, SWOT-аналіз (характеристики ринку електроенергії України), економічний аналіз (розгляд принципів ціноутворення), припущення (розвиток біржової торгівлі).

Наукова новизна полягає у обґрунтуванні та подальшому розвитку теоретичних засад функціонування ринку електроенергії України в умовах євроінтеграції, і виявляється в таких аспектах:

1. Удосконалено організаційно-економічний механізм державного регулювання ринку електроенергії України з позиції його трансформації та підвищення ефективності;
2. Отримало подальший розвиток оцінювання диверсифікації та трансформації ринку електроенергії та механізму взаємодії учасників процесу співробітництва в даній сфері.
3. Отримало подальший розвиток обґрунтування теоретико – методичних положення визначення ризиків трансформації ринків електроенергії.

Практичне значення полягає у розробці та обґрунтуванні методичних рекомендацій до визначення ризиків на ринку електроенергії та оцінювання конкурентоспроможності підприємств, що використовують різні види традиційних та альтернативних технологій отримання енергії. Наукові положення, методичні та практичні результати досліджень за темою роботи використовуються у виробничо-комерційній діяльності ТОВ «Солартек» (довідка б/н від 25.11.2016р.).

Структурні частини роботи. Робота складається з 3 розділів основної частини. Кількість таблиць – 16, рисунків – 19. Список використаних джерел нараховує 82 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та завдання, об'єкт і предмет, охарактеризовано теоретичну та методичну основу дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих автором результатів.

У першому розділі «**Теоретико - методичні засади функціонування ринків електроенергії**» розглянуто моделі функціонування ринків електроенергії, виокремлено їх основні елементи та принципи функціонування, проаналізовано організаційно-економічне забезпечення регулювання енергетичного ринку, досліджено процес інтеграції та виокремлено фактори трансформації ринків електроенергії, узагальнено наукові підходи до оцінки ризиків в електроенергетиці та методологічне обґрунтування їх уникнення.

На основі опрацювання наукових робіт зарубіжних і вітчизняних авторів проаналізовано сутність моделей функціонування ринків електроенергії та виділено їх основні характеристики. Проаналізовано політику економічної інтеграції в енергетиці, проведено етапізацію та умови інтеграції ринків електроенергії. Узагальнено поняття ризик в енергетиці та методологічні підходи до управління ними.

В процесі змін і трансформацій в галузі сформувалися різні моделі організації взаємовідносин між учасниками ринку електроенергії.

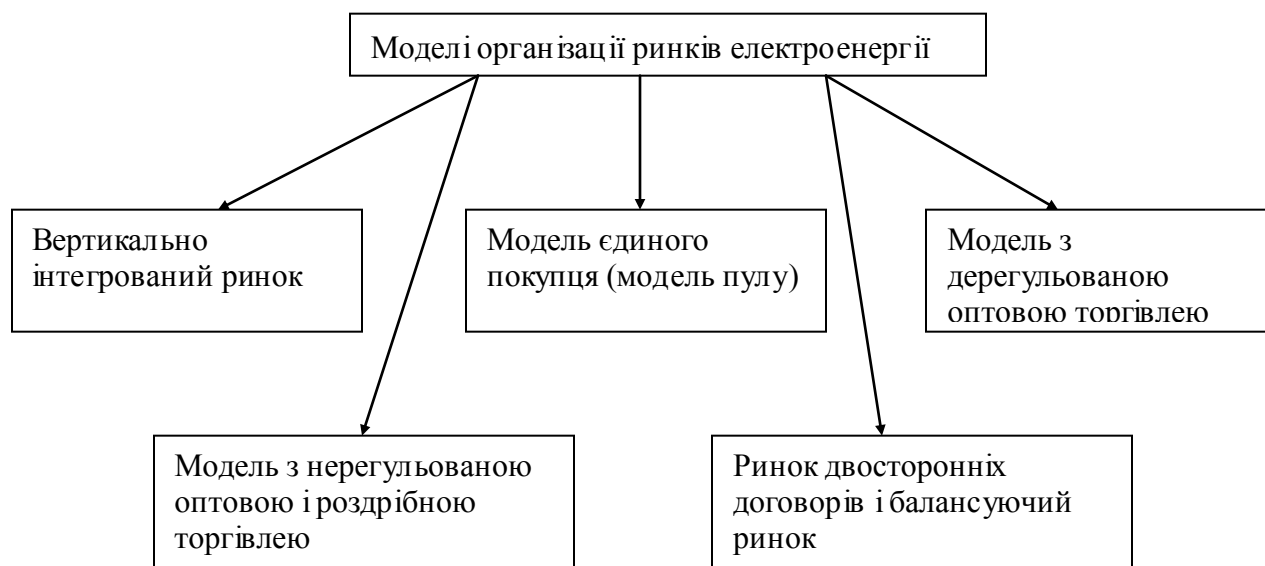

Рис. 1 Моделі організації ринків електроенергії

Кожна модель функціонування ринку електроенергії оцінюється з точки зору фактичного стану всіх складових елементів, у тому числі міри автоматизації обліку виробленої і споживаної електричної енергії в першу чергу, наявності необхідних організаційних структур, ефективності функціонування механізмів контролю і керування, фінансового стану споживачів електричної енергії, платоспроможності й платіжної дисципліни учасників ринку електроенергії тощо. Таким чином, навіть за наявності позитивного світового досвіду реформування електроенергетики вибір національної моделі – суто індивідуальний процес, який проводиться дуже зважено і поетапно.

Реформування електроенергетики відбувалось поетапно починаючи з 1994 року. В Україні вже понад 15 років функціонує Оптовий ринок електричної енергії. Більше ніж 10 років на цьому ринку панівне становище має модель єдиного оптового покупця і продавця електричної енергії в особі ДП «Енергоринок». Ринок електроенергії України знаходиться на перехідній його стадії до нової моделі функціонування.

Існує п'ять напрямів трансформації ринків у єдиний європейський: транскордонна торгівля, потужності міждержавних перетоків, адекватність обсягу потужностей попиту на них, свобода споживача у виборі постачальника та стимулювання розвитку в ідновлювальних джерел електроенергії.

При трансформації та впровадженні нових правил та способів роботи окремих одиниць ринку в кінцевому результаті можливе виникнення нових непередбачених негативних наслідків. Тому для ефективного функціонування ринку електроенергії України після його трансформації необхідним є визначення та врахування ризиків, що можуть виникнути в процесі змін та негативно вплинути на подальший розвиток ринку.

Аналіз та оцінка ризиків в електроенергетиці – це комплекс заходів, спрямованих на встановлення необхідності поглибленого вивчення і перевірки характеристик суб'єктів електроенергетики, їх взаємодію із залученням інших контрольних органів та служб, проведення будь-якої експертної оцінки.

Враховуючи існуючі методологічні підходи до управління ризиками та специфіку електроенергетики представимо схему прийняття управлінських рішень із застосуванням інструментів оптимізації ризиків.

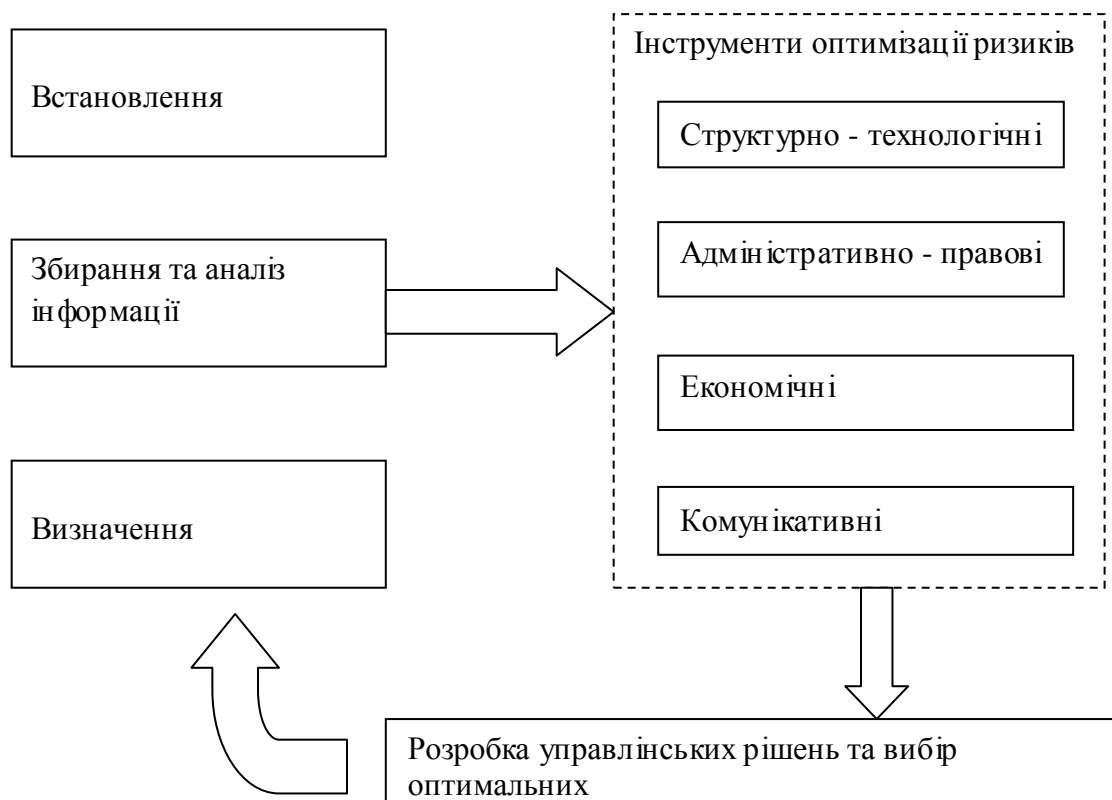

Рис. 2 Схема прийняття управлінських рішень із застосуванням інструментів оптимізації ризиків

Виокремлення тих чи інших методів запобігання і зниження ризику залежить насамперед від ідентифікації ризиків, класифікації та здійснення моніторингу у різних сферах діяльності, а особливо в електроенергетиці. Виявлення істотних і нехтування неістотними ризиками, а також використання різних методик їх визначення залежить від поставленої задачі.

У другому розділі «Аналіз процесів трансформації ринку електроенергії України в умовах європейської інтеграції» проаналізовано функціонування ринків електроенергетики країн ЄС та його енергетична політика, а також тенденції функціонування ринку електроенергії України в умовах євроінтеграції. За допомогою одного з видів стратегічного аналізу SWOT-аналізу було визначено основні завдання і цілі галузі, а саме: визначено і відібрано основні пріоритети, проблеми і можливості, вплив зовнішніх факторів і також функціональні зв'язки в самій галузі. Розглянуто умови трансформації ринку електроенергії та проведено оцінку результативності змін та їх ефективності. Розглянуто досвід європейських країн в умовах інтеграції енергетичних ринків та виділено основні ризики, переваги та недоліки, що слід врахувати при впровадженні змін на ринку електроенергетики України.

Питання енергетики були одним із ключових факторів створення Європейського Союзу. Енергетична політика ЄС має визначальний характер на всю економіку країн-членів, адже за допомогою створюються всі необхідні умови для промислового виробництва. Досвід країн Європи засвідчує, що забезпечити прозорість на ринку електроенергії стало можливим завдяки розвитку на ньому біржової торгівлі. Біржа є ефективним механізмом ціноутворення (виключаючи вияви цінової дискримінації), усунення монопольного тиску, тіньових схем ринкових транзакцій, забезпечення захисту економічних інтересів, а також доступу на ринок електроенергії міжнародних учасників.

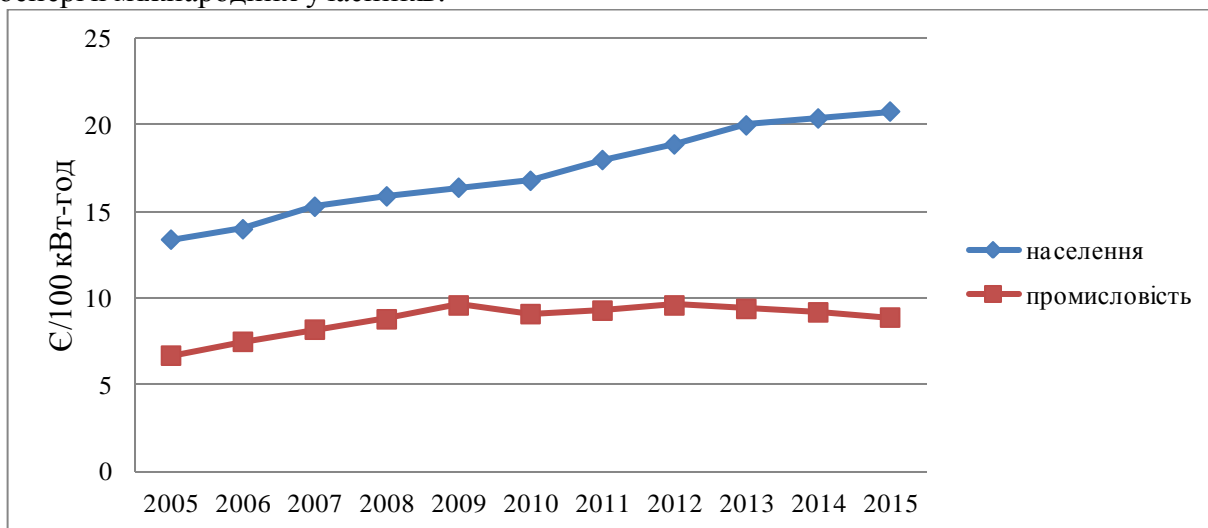

Рис. 3 Динаміка цін на електроенергію для побутових та промислових споживачів по країнах ЄС-27, усереднено €/100 кВт-год

Розглянувши динаміку цін на електроенергію в ЄС, можна побачити, що ціни для домогосподарств в середньому в два рази вищі, ніж для промисловості. В Україні ж спостерігається протилежна тенденція, за рахунок перехресного субсидування, яке досі використовується в Україні, населення платить за електроенергію значно менше ніж промислові споживачі.

Проаналізувавши стан ринку електроенергії в Україні, для визначення основних завдань і цілей галузі, а саме: визначити і відібрати основні пріоритети, проблеми і можливості, вплив зовнішніх факторів і також функціональні зв'язки в самій галузі доцільно буде використати один із методів стратегічного аналізу – SWOT аналіз, що допоможе розкласти основні характеристики галузі електроенергетики на чотири типи.

Таблиця 1

SWOT аналіз електроенергетичної галузі України

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження економічних заходів спрямованих на стимулювання зниження витрат електроенергії; - Зниження технологічних витрат; - Використання сучасних систем для контролю за споживанням електроенергії; - Зменшення пікових навантажень ОЕС України в ранковий період; - Вигідне географічне розташування; - Україна має запас потужностей для задоволення додаткових внутрішніх або зовнішніх потреб електроенергії; - Створення ОРЕ. 	<ul style="list-style-type: none"> - Незначні обсяги виробництва електроенергії для експорту (2,2%); - Незначна кількість регулюючих потужностей (8%); - Слабка законодавча база; - Відсутність конкуренції між генеруючими компаніями; - Низька культура споживання електроенергії; - Значна зношеність мережевого обладнання (70-90%); - Зменшення пропускної спроможності ліній електропередач (20%).

Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – можливість обслуговувати додаткові групи споживачів; – модернізації існуючих потужностей та розвиток нових; – створити системні комплекси протиаварійної автоматики; – залучення споживачів до регулювання потужністю в енергосистемі; – можливість зменшення питомих витрат палива та відпуск електроенергії; – розвиток відновлювальних джерел енергії; – створення системи оцінювання методів управління електроспоживанням; – Доступ до енергетичного ринку України як до одного з найбільших в Європі, який має більше 42,5млн жителів, підприємства металургійної, хімічної та інших галузей як фактичних, або потенційних споживачів енергії. 	<ul style="list-style-type: none"> – Відсутність сприятливих умов для залучення інвестицій; – Загрожуючи і не прогнозована політика Росії щодо України; – зростання цін на органічне паливо; – зростання цін на товари та послуги, які використовує енергетична галузь; – збільшення інфляції в країні; – низька платоспроможність споживачів електричної енергії;

Слід зазначити, що наведений перелік показників не вичерпує усі проблемні питання, які постають перед галуззю. Деякі перераховані показники вказують на пріоритетність заходів в електроенергетичній галузі, інші дають можливість будувати стратегію розвитку і враховувати недоліки і заздалегідь застосовувати методи щодо багатофункціонального розвитку галузі.

Існуюча модель функціонування ринку електроенергії у вигляді пулу не давала можливостей якісної реалізації реформ згідно з директивами ЄС. Концепція функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України, затверджена в 2002 р., передбачала поступову трансформацію ОРЕ у модель, побудовану на двосторонніх договорах та балансуєчому ринку. Перехід до нового, більш конкурентного, ринку передбачений в Концепції функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України, яка була схвалена Кабінетом Міністрів України в 2007 році. Ця Концепція передбачає перехід до нової моделі з двосторонніми договорами з 2009 до 2014 року в 4 етапи. Модель будується на прямих відносинах між продавцями і покупцями. Передбачається, що довгострокові договори будуть укладатися в двосторонньому порядку, короткострокові (на добу наперед) – на Енергобіржі, а балансуєчі – з Системним оператором.

Таблиця 2

Порівняльна таблиця діючої та нової моделей енергоринку

Діюча модель	Нова модель
Ринок двосторонніх договорів між ТЕЦ, дрібними виробниками та постачальниками/споживачами	Ринок двосторонніх договорів (децентралізована торгівля електроенергією)
Ринок «на добу наперед» - організована торгівля електроенергією (формування графіку розподілу навантажень за Правилами ОРЕ, визначення цін купівлі-продажу електроенергії за Правилами ОРЕ)	Ринок «на добу наперед» - організована торгівля електроенергією

Ринок допоміжних послуг (формування резервів потужності через відбір заявок ТЕС по групах обладнання за Правилами ОРЕ, врахування режиму роботи ГЕС в режимі синхронного компенсатора)	Ринок допоміжних послуг (придбання резервів, інших допоміжних послуг)
Балансуючий ринок (виконання виробниками команд диспетчера щодо зміни навантаження для балансу в енергосистемі в режимі реального часу)	Балансуючий ринок (системний оператор - підприємство, що здійснює центральне диспетчерське управління)
Розрахунки за куплену-продану в режимі реального часу електроенергію : - Розпорядник системи розрахунків (платежі виробникам за електроенергію, робочу потужність, маневреність та навантаження/розвантаження; платежі постачальників за фактично куплену електроенергію) - Розпорядник коштів (розрахунки за алгоритмом розподілу коштів, який встановлює НКРЕ для виробників)	Адміністратор розрахунків (реєстрація суб'єктів двосторонніх договорів, розрахунки зобов'язань)
Головний оператор комерційного обліку	Адміністратор комерційного обліку (адміністрування комерційного обліку, збір даних обліку на центральному рівні)
Ринок доступу до пропускної спроможності	Ринок доступу до пропускної спроможності
Роздрібний ринок електричної енергії	Роздрібний ринок електричної енергії

Порівнюючи діючу та нову моделі енергоринку слід відмітити, що для лібералізації ринку електроенергії Україні потрібно запровадити двосторонні договори для всіх суб'єктів ринку, систему ціноутворення попиту-пропозиції на ринку «на добу наперед» (зараз ціни визначаються лише з боку виробників), розрахунок та оплату вартості відхилень фактичних обсягів купівлі-продажу електроенергії проти заявлених для постачальників та інших виробників (зараз такі платежі нараховуються лише ТЕС).

Очікується, що побудова нової інфраструктури ринку електроенергії на основі європейського регулювання дозволить «розблокувати» конкуренцію в тих сегментах ринку, які раніше регулювалися державою, залишивши державі регулювати лише об'єкти природних монополій (операторів систем передачі та розподілу), а також здійснювати «точкове» втручання лише в рамках покладення «спеціальних обов'язків» на окремих учасників ринку, наприклад, таких як купівля «зеленої» електроенергії гарантованим покупцем, надання універсальних послуг, виконання функцій постачальника «останньої надії» та ін.

У третьому розділі «Шляхи розвитку ринку електроенергії України в умовах європейської інтеграції» було проаналізовано основні проблеми організаційно-економічного механізму державного регулювання ринку електроенергетики в Україні та виділено напрямки удосконалення механізму та виділено ряд заходів, що необхідно прийняти та втілити найближчим часом, а також запропоновано основні напрямки розвитку та трансформації ринку електроенергії.

Для створення умов ефективного функціонування та розвитку ринку електроенергії України та його успішної інтеграції з ЄС необхідно активізувати конкуренцію на внутрішньому ринку між генеруючими компаніями, удосконалити процес ціноутворення на ринку та підвищити інвестиційну привабливість галузі.

Одним із напрямків активізації трансформації та розвитку ринку електроенергії України є розвиток біржової торгівлі, що відіграє важливу роль як в процесі інтеграції так і має важливе значення для учасників ринку та для економіки загалом.

Проаналізувавши ринок електроенергії України, можна виділити основні проблеми функціонування, що гальмують його подальшу трансформацію та інтеграцію з ЄС. Незважаючи на ендогенний чи екзогенний характер виникнення проблеми, її розв'язання знаходиться у державному полі відповідно до принципів, на яких базується державне регулювання електроенергетичного ринку. Для вирішення цих проблем та усунення бар'єрів слід виділити ряд завдань, що постають перед державою для забезпечення умов входження українського ринку електроенергії до міжнародних.

Таблиця 3

Передумови входження України до європейських ринків електроенергії

Передумови входження України до європейських та світових ринків електричної енергії	
У сфері ПЕК	Забезпечення співставності рівнів внутрішніх та європейських(світових) цін на паливно-енергетичні ресурси.
	Підвищення рівня ефективності паливно-енергетичного комплексу.
	Створення дієвих енергетичних ринків палива на принципах їх поетапної лібералізації та дерегуляції.
	Використання існуючих і пошук нових можливостей кооперації на взаємовигідних засадах з постачальниками та споживачами ресурсів.
У сфері електроенергетичного ринку	Зміцнення позицій діючого оптового ринку електричної енергії України.
	Формування системної взаємозалежності між суб'єктами європейських та вітчизняного енергоринку.
У сфері наближення інституцій міжнародного простору	Забезпечення відповідності енергетичної політики країни принципам Європейської Енергетичної Хартії та гармонізація нормативно-законодавчої бази.
У сфері екологічної безпеки	Забезпечення екологічної прийнятності енерговиробництва.

Для створення умов ефективного функціонування та розвитку ринку електроенергії України та його успішної інтеграції з ЄС необхідно активізувати конкуренцію на внутрішньому ринку між генеруючими компаніями, удосконалити процес ціноутворення на ринку та підвищити інвестиційну привабливість галузі.

Існує непрозорий взаємозв'язок між податками (прямими і непрямими) і тарифами. Зміна вартості палива, а також зміни в природоохоронному законодавстві впливали на кінцеву вартість електропостачання і стали важливою причиною підвищення тарифів на електроенергію в багатьох країнах-членах МЕА, особливо в європейських. Але безпосередньо вони не були пов'язані з наслідками лібералізації енергоринків.

Крім того, інвестиційні рішення, що приймаються в вертикально інтегрованої галузі, надавали довготривалий вплив на вартість електроенергії, тому наслідки прийнятих в минулому інвестиційних рішень позначалися на роздрібних цінах ще кілька років. Все це дозволило зробити висновок про те, що в дійсності роздрібні тарифи - погані показники позитивності

розвитку електроенергетики. Український досвід штучного стримування зростання роздрібних тарифів для побутового споживача - яскравий тому приклад.

Один із принципів функціонування нової моделі - недискримінаційне ціноутворення. В умовах ринкової економіки особливо цінової методики полягають в тому, що ціна на абсолютну більшість товарів (послуг) є результатом кон'юнктури ринку, а не нормативом, що встановлюється владою. З огляду на те, що обмеження, пов'язані з роботою ринку, будуть існувати не менше 16 років, весь цей час принцип працювати не буде

Одним із напрямків активізації трансформації та розвитку ринку електроенергії України є розвиток біржової торгівлі, що відіграє важливу роль як в процесі інтеграції так і має важливе значення для учасників ринку та для економіки загалом.

Розвиток біржової торгівлі в Україні в повній мірі дозволить використовувати принципи конкурентності, забезпечить гарантії виконання заключених договорів, інформаційну відкритість, що дозволить зробити ринок прозорим, встановлювати справедливі ціни і цим самим сприяти підвищенню інвестиційної привабливості галузі.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі сформульовано та вирішено актуальне завдання з дослідження теоретичних та науково - методичних засад ефективної трансформації ринку електроенергії України та обґрунтування рекомендацій щодо напрямів вдосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання ринку електроенергії в контексті європейської економічної інтеграції.

В результаті проведеного аналізу теоретичного дослідження функціонування ринків електроенергії, було виділено та розглянуто основні моделі функціонування, що сформувалися в процесі реформ. Проаналізовано умови інтеграційних процесів на світових ринках електроенергії та визначено фактори трансформацій і ризики, що виникають в процесах реформ, на підставі яких надано рекомендаційні заходи щодо ефективної трансформації ринку електроенергії України чим було досягнена мета дипломної роботи.

Проаналізувавши фактори та етапи трансформації ринків, було виділено напрями трансформації у єдиний європейський ринок. Після формування напрямів трансформації ринків було виявлено низку проблем, що існували в галузі на той час і передували реформам. Розглянуто основні аспекти та складові реформи національних ринків електроенергії в Європі, що вирішували наявні проблеми та мінімізували ризики в галузі.

Важливим питанням на даному етапі є визначення та способи управління ризиками, що сприятиме ефективному функціонуванню ринку. Застосування інструментів оптимізації, як управління ризиками за критерієм урахування специфіки в електропостачанні доцільно виділити такі, як структурно - технологічні, адміністративно-правові, економічні та комунікативні. Застосування даних підходів в управлінні ризиками, як одного з етапів дослідження дозволить врахувати і запобігти основним видам ризиків, що можуть виникнути в процесі трансформації ринку електроенергії.

Провівши аналіз тенденцій функціонування ринку електроенергії України та процесів його інтеграційного розвитку, можна зробити наступні висновки:

1. Ринок електроенергії України знаходиться на перехідній його стадії до нової моделі функціонування. При трансформації та впровадженні нових правил та способів роботи окремих одиниць ринку в кінцевому результаті можливе виникнення нових непередбачених негативних наслідків. Тому для ефективного функціонування ринку електроенергії України після його трансформації необхідним є визначення та врахування ризиків, що можуть виникнути в процесі змін та негативно вплинути на подальший розвиток ринку.

2. Енергетична політика ЄС має визначальний характер на всю економіку країн-членів, адже за допомогою створюються всі необхідні умови для промислового виробництва. В силу збільшення інтеграційних процесів у рамках ЄС можна помітити активізацію зусиль з розробки і втілення єдиної енергетичної політики як у державах-членах Євросоюзу, так і в міжнародних організаціях та окремих країнах.

3. Проаналізувавши сучасний стан ринку електроенергії України, було виділено основні проблеми його функціонування, що гальмують процеси інтеграції з ЄС. Сьогодні електроенергетика посідає головне місце в енергетичній стратегії (у контексті інноваційного розвитку та декарбонізації економіки ЄС), а енергетика Євросоюзу загалом стає основною складовою його зовнішньої політики. Усі ці особливості мають безпосереднє відношення до вступу України в ЄС та створення умов для трансформації ринку електроенергії.

4. Базуючись на проведеному аналізі процесів функціонування ринків електроенергії України та ЄС. Можна виділити ряд відмінностей в основних факторах ринків: моделі функціонування, системи тарифоутворення, цінові політики, енергозбереження та енергоефективності. Ринки країн – членів ЄС є найбільш лібералізованими та нерегульованими. Встановлення цін на електроенергію відбувається за допомогою ринкових механізмів, а саме балансу попиту і пропозиції на енергетичних біржах. На електроенергетичних ринках Європи законодавчо врегульовано вільне входження, розвивається конкурентне середовище. На відміну від країн ЄС ринки пострадянських країн залишаються під державним регулюванням.

5. Головною ціллю енергетичної співпраці є зближення енергетичних ринків. Проаналізувавши тенденції функціонування ринку України в умовах його трансформації було виділено ряд завдань, що постають перед Україною для створення ефективних умов інтеграції. Визначивши основні проблемні моменти на ринку електроенергії України: відсутність конкуренції між генеруючими компаніями, зношеність мережевого обладнання, відсутність сприятливих умов для залучення інвестицій, слабка законодавча база та її невідповідність нормам ЄС і політика ціноутворення. Було виділено ряд задач, які повинні вирішуватися на ринку електроенергії. Частина задач складає питання регулювання ринку, що в сучасних умовах реформування ринку є досить актуальною складовою. Для втілення і реалізації реформ ринку електроенергії було розглянуто Директиву 2009/72/ЄС Про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії та кроки України до виконання зобов'язань. Порівнявши діючу та нову моделі ринку електроенергії України, було виділено їх основні відмінності та заходи, що є необхідними для створення передумов трансформації. Виділено чотири етапи впровадження нової моделі та проаналізовано основні кроки України на шляху до трансформації і оцінено фактори перехідного періоду.

6. Для створення умов ефективного функціонування та розвитку ринку електроенергії України та його успішної інтеграції з ЄС необхідно активізувати конкуренцію на внутрішньому ринку між генеруючими компаніями, удосконалити процес ціноутворення на ринку та підвищити інвестиційну привабливість галузі. Одним із напрямків активізації трансформації та розвитку ринку електроенергії України є розвиток біржової торгівлі, що відіграє важливу роль як в процесі інтеграції так і має важливе значення для учасників ринку та для економіки загалом.

7. Однією з проблем функціонування, що гальмують подальшу трансформацію та інтеграцію ринку електроенергії України з ЄС є механізм державного регулювання. Для вирішення цих проблем та усунення бар'єрів слід виділити ряд завдань, що постають перед державою для забезпечення умов входження українського ринку електроенергії до міжнародних. Необхідно удосконалити організаційно - економічний механізм державного регулювання та забезпечити відповідність законодавств з ЄС.

8. Отже, головним висновком магістерської дипломної роботи є те, що Україні потрібно вживати заходів та розвивати енергетичний сектор, основною проблемою на шляху є нестача коштів на його модернізацію та реформацію, тому необхідним є покращити інвестиційний клімат держави та сприяти співробітництву з іншими країнами. Слід відзначити, що диференціація розвитку та енергетичних політик України та ЄС є настільки великою у теперішньому часі, що подальше зволікання з модернізацією вітчизняної енергетичної галузі та віддалення від норм функціонування ринку електроенергії може призвести до такої «прірви» між ринками, що подолати її буде вже не можливо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Пляцко С.Р. «Пріоритетні напрями державного регулювання ринку електроенергії України в контексті євроінтеграції» включено до збірника наукових праць молодих вчених «Актуальні проблеми економіки і управління» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І.Сікорського», 2017 року.

АНОТАЦІЯ

Пляцко С.Р. Трансформація ринку електроенергії України в умовах європейської економічної інтеграції. – Рукопис.

Магістерська дипломна робота на здобуття освітнього рівня «Магістр» за спеціальністю 8.03050301 – міжнародна економіка. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського», Київ, 2017.

У дипломній роботі сформульовано та вирішено наукове завдання з теоретико-методологічних засад та надання практичних рекомендацій щодо удосконалення регулювання ринку електроенергії та його ефективного функціонування.

У теоретико-методичній частині роботи було визначено фактори трансформації ринків електроенергії, розглянуто та охарактеризовано моделі функціонування ринків електроенергії, а також методичні підходи до визначення ризиків трансформації ринку.

В аналітичній частині роботи було досліджено тенденції функціонування ринків електроенергії України та ЄС, ідентифіковано основні проблеми, що стримують розвиток ринку електроенергії України та проведена якісна оцінка результативності його трансформації в умовах європейської інтеграції.

У рекомендаційній частині було надано рекомендації щодо змін в державному регулюванні ринку електроенергії та надані пропозиції щодо удосконалення ціноутворення в галузі за рахунок розвитку біржової торгівлі.

Ключові слова: ринок електроенергії, основні моделі ринків електроенергії, гуртовий ринок електроенергії, трансформація, лібералізація, державне регулювання, конкурентні відносини.

АННОТАЦИЯ

Пляцко С.Р. Трансформация рынка электроэнергии Украины в условиях европейской экономической интеграции. - Рукопись.

Магистерская дипломная работа на соискание образовательного уровня «Магистр» по специальности 8.03050301 - международная экономика. Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт им. И. Сикорского », Киев, 2017.

В дипломной работе сформулированы и решены научную задачу с теоретико-методологических основ и предоставление практических рекомендаций по совершенствованию регулирования рынка электроэнергии и его эффективного функционирования.

В теоретико-методической части работы были определены факторы трансформации рынков электроэнергии, рассмотрены и охарактеризованы модели функционирования рынков электроэнергии, а также методические подходы к определению рисков трансформации рынка.

В аналитической части работы были исследованы тенденции функционирования рынков электроэнергии Украины и ЕС, идентифицированы основные проблемы, сдерживающие развитие рынка электроэнергии Украины и проведена качественная оценка результативности его трансформации в условиях европейской интеграции.

В рекомендательной части были предоставлены рекомендации относительно изменений в государственном регулировании рынка электроэнергии и представлены предложения по совершенствованию ценообразования в отрасли за счет развития биржевой торговли.

Ключевые слова: рынок электроэнергии, основные модели рынков электроэнергии, оптовый рынок электроэнергии, трансформация, либерализация, государственное регулирование, конкурентные отношения.

ANNOTATION**S. Plyatsko The transformation of the electricity market of Ukraine in terms of European economic integration. - Manuscript.**

Master's thesis for obtaining education level "Master" in the specialty 8.03050301 - international economy. National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute. Sikorsky ", Kyiv, 2017.

In the thesis work is formulated and solved scientific problem of theoretical and methodological principles and provide practical recommendations for improving the regulation of the electricity market and its efficient functioning.

In theoretical-methodological part of the factors was the transformation of electricity, examined and characterized model of electricity markets, and methodological approaches to determining risk transformation market.

In the analytical part of trend was investigated functioning of electricity markets Ukraine and the EU, identified the main problems that hinder the development of the electricity market of Ukraine and conducted qualitative estimation of its transformation in terms of European integration.

In recommendation was part of the recommendations for changes in state regulation of electricity and provided suggestions for improving pricing in the industry through the development of exchange trade.

Keywords: electricity market, the basic model of electricity, wholesale electricity market, transformation, liberalization, regulation, competitive relationship.